

Milan Vincetič

Taja Kramberger: *Opus quinque dierum.*

Ljubljana: Center za slovensko književnost (Aleph 124), 2009.

“Biti / pesnica / ali / pesnik / je / opazovati, / kako / vednost, / ki se je / prostorninsko / razrasla, / sabotira / plosko znanje, / ki jo je / spočelo. // Obračun / z izviri / brez / konca,” se glasi zadnja pesem z naslovom Disjunkcija v tej pesniški zbirki, ki je programsko ter konceptualno ubrana na znamenito Dreyfusovo afero (1894–1906), ki pa ni pretresla ter preobrazila le politično-socialnega ozračja v Franciji, temveč je burno odmevala tudi pri nas. Takratno vsaj pri nas zatohlo ozračje, ki ga pesnica ilustrira tudi “s citati iz slovenskih časnikov s konca 19. stoletja /.../, ki so dobesedni z vsemi slovničnimi in leksičnimi posebnostmi,” je uporabila za pretanjen kritični pogled na slovensko sedanost, v kateri se počuti “v množici morskih rib kot sladkovodna riba, ki ne zna napihovati / ribjega mehurja in se držati načrtane smeri”, kot je zapisala v pesmi Firma facilitas.

Taja Kramberger je bila od nekdanj upornica, njen upor ter ognjene strelice so merili na vse “enakomerne tepce, ki proizvajajo dokumentacijo brez opusa in ne vedo, da je to lahkomišno osvajanje Troje”, na vsa nemoralna/neetična načela, še posebno pa vršali v osir ženskih (še danes poteptanih?) pravic ter se ob tem naslanjali tako na zgodovinski (Séverine) kot na sodobni feminizem. Vse lepo in prav, a s tako agilno držo njena poezija izgublja liričnost, postaja vse bolj retorična, tu in tam celo patetična; zdi se, da Taja Kramberger znova dodaja poeziji demiurgično vlogo, tudi militantno uniformo, s katero bo končno uročila “črni thiasos”.

Tako pesnica, da bi bila tudi zolajevsko naturalistična in hkrati *j'accuse*, z intertekstualno metodo seže po časopisnih člankih ter naslovih in uporabi še druge vire, ki jim ali dodaja svoj komentar ali jih ovije v poetizirani habitus, v katerem pa ne manjka tako francoskih citatov kot oseb, ki jih bralec, če seveda ni poučen o tej zloglasni aferi (in večina nas je takih, vsaj bralcev poezije), ali spregleda ali pa so zanj

le (neki) liki, ki jim pesnica sešije nova oblačila. A brez dvoma ne prozorna, temveč taka, pod katerimi se razkriva “stvarjenje v petih dneh”, torej dneh, ko po starozavezni priliki še ni bil ustvarjen človek. Vsaj ne pisan z veliko. Pesnica torej skuša prikazati svet, travmatiziran z “bolečino, ki je nismo zakrivili, / pa jo moramo (vseeno) sprejeti in predati naprej”. Včasih se nam celo zazdi, da le nemočno spremljamo “sprevod nedepilirane memorije obdobja, preraščenega z ostro travo”. In po pesničinem prepričanju je treba šariti med travo, ki jo je popaslo naše nevedenje ali pokosil naš kratki spomin. Kajti: “Upor je veličastno razprostrtje upanja, /.../ edina možnost, / da človeško življenje ni le / slepo strmoglavljenje upanja / s pospeški prostega pada. Upor je desant emancipacije, ki / se odvija sinhrono na / vseh področjih življenja,” je zapisala pesnica, misleč na odpor do vseh tistih, ki se “dobivajo ob oseki kakor zborovanje suhih alg, nasedlih na obali”.

Pesnica z ekspresivnimi podobami, v katere vpleta vse plasti jezika, predvsem filozofskega, zanikuje počasno evolucijo ter kliče k revolucionarnim (pre)skokom, s katerimi se drzno “prestopijo meje”, za njimi pa jo “novi svet onkraj meje sprejme s priporočilom: Je suis en paix avec moi-même”. A ta pomiritev s sabo, kot razberemo iz francoskega navedka, se uresniči šele, ko se pretrga popkovernica, ki smo si jo sami zavozlali okoli vratu.

Prav zaradi takšne drže njena poezija odklanja subtilnost, ki pa je v Tajini knjigi vseeno močno navzoča, predvsem v liriziranih monologih Dreyfusa na potovanjih, v samotah ali začasnih naselitvah; prav v teh razdelkih (Hladno jutro, Hudičev otok ...), v katerih se pesnica čuteče potaplja v njegovo intimo, zazveni njen jezik topleje, čim pa začne brskati po drobirju družbenih sfer in premis (Družbena hibernacija, La Fronde ...), dobi njen jezik tudi motečo (pre)kritično ostrino (Pro patria, Res publica, Pesem za enakomerne tepce), ki jo podaja tudi z žurnalističnim besednjakom (Stari režim). Ob tem se seveda postavi vprašanje, ali je publicistični članek, spremenjen v pesemsko obliko, tudi poezija; dandanes, v času raznobarnih avtopoetik, ki seveda črpajo tako iz avantgardizma kot (post)modernizma, lahko mirne duše dodamo, da naj bi bila tudi to *prava* poezija, v nasprotju z *nepravo* – tako Taja –, ki jo je treba “vreči raji”, ker le-ta “želi slišati, / iz hrupnosti aplavza narediti literarni kriterij ali / vsaj nekaj, kar je mogoče vnovčiti, / nekaj, kar pelje naravnost / skozi *porta coeli* / na mehke fotelje / cenениh knjižnih sejmov”.

Seveda bo vsak bralec razbral, kam meri Taja, ki dviga roke nad “publiko, ki ne razloči besed za oči od besed za ušesa” (in marsikdo

se z njo strinja); a pesem dandanes ostaja, čeprav se je “treba upreti s kombinacijami / besed, ki jih izmaknemo na ceneni dražbi / in jim vrnemo dostojanstvo, / da se ne izgubijo v povodnji čvekanja”, nemočna in nebojgljena. Zato Taja vneto apelira na odličnost pesmi, ki da kriči, opozarja, se razvne, roti in tudi ubija, saj smo vendar vsi žrtve “preproste posvojitve trivialnosti, / (ter) plehek rebalans vrednot, ki ga / vselej slutiš pri ljudeh, ki ne berejo / in ne spremljajo literature”.

Literatura, vsaj po njenem, torej ne sme le dražiti naših čut(il)nih končičev, literatura mora vsebovati predvsem (idejno) sporočilo, pa tudi njene vzgojnosti ne smemo kar tako vreči v koš. Pesnica Taja v pesmi *Odložim knjigo*, v kateri razpreda o (pogrošni?) pisateljici, ki je “nenadoma postala slavna”, hkrati skupaj z Barrèsom podvomi, da je napisano “nemogoče tako dobro, kakor smo verjeli”, saj “smo se zagotovo motili”. Kje so torej pravi kriteriji? In kakšen je (orfejevski) ključ, da se strune prav uglasijo?

Taja nam torej s “poetizirano historiografijo” dreyfusove afere sporoča, da je prava “poezija temeljna izkušnja, ki jo življenje zanika ali spodnese”. Ker “to šteje”. In hkrati dodaja, da “pesnik ni tisti, ki hoče biti nekdo, ampak je *postal nekdo*, / preden je pograbil pero”. Smo torej pesniki res nezmotljivi postavljalci kašipotov? Ali ni pregrešno reči, da je vsaka smer, v katero obrnemo svoje kašipote, res prava? Smo res edini poklicani, da odrešimo “deželo, ki ji odмира imunski sistem”?

Vsekakor nismo. Predvsem pa ne edini. Smo le večni dvomljivci, kar zadeva resničnost, ki jo zaznavamo s čuti. In tudi to je nekaj, da se gremo arheologe na ruševinah stvarjenja petih dni, da ne pripevamo bizarnemu jodlarskemu *volapüku*, kot bi dejala Taja, ki se je predstavila z iskrivo ter konceptualno dodelano pesniško knjigo, ki pa ji manjka več mehkode in tudi svetlobe (ne v psevdoezoteričnem smislu); faktografske zapise ali citate v kurzivi, ki sicer pristavijo lonček k verodostojnosti, bi bilo morda treba razložiti kot opombe pod črto, prenekateri pesmi pa obrusiti ostrino, ki postaja proti koncu knjige kar utrujajoča. Knjiga, ki bo bolj odmevala zaradi kritične (tudi feministične) osti kot zaradi same poezije, ki se kar šibi od nebrzdanege (notranjega) toka besed, refleksov ter intelektualističnih aludij, zato je potovanje po teh vrvečih prostorih naporno in hkrati nevarno, da se zapredeš, kot se je ponekod tudi pesnica, v svoj lastni temni labirint.